

ابعاد عزت نفس

خود پنداره و به تبع آن عزت نفس بر اساس ترکیبی از مسائل و موضوعاتی که در زندگی برای ما اهمیت دارند ، ساخته شده است . اصولاً اگر کودک زمینه هایی را که در آن ها فعالیت داشته است با ارزش بداند ، عزت نفس کلی او بالا خواهد بود . در حالی که اگر وی آن زمینه ها را بی ارزش بداند ، عقاید منفی در مورد خودش خواهد داشت . بعضی افراد برای توانایی ها یا ظرفیت های خوبی که دارند ارزش قائل نیستند ، و در مقابل برای آن چه که فاقد آن هستند و یا به نسبت کمتری از آن برخوردارند ، ارزش فراوانی قائل می شوند روشن است که این گونه افراد مشکلات بیشتری در ارتباط با عزت نفس کلی خواهند داشت .

به طور کلی عزت نفس از جنبه های مختلف اجتماعی ، تحصیلی ، خانوادگی ، ... قابل بررسی است . اگر فرد در هر کدام از این ها دچار فاصله بین آن چه که می باشد (خود پنداره یا خود ادراک شده) با آن چه که می خواهد باشد (خود آرمانی یا خود ایده آل) بشود ، وی دچار عزت نفس پایین می گردد . که باید با توجه به شناخت تک تک این موارد ، در برطرف کردن آن ها همت گذاشته شود . در غیر این صورت احتمال ابتلا به اختلالاتی همچون افسردگی ، بی حالی ، پوچی ، اضطراب ، ترس و ... بسیار زیاد است .

به طور کلی ابعاد عزت نفس به شرح زیر می باشد :

1. بعد اجتماعی : اعتقاد فرد نسبت به موقعیت خودش در بین دیگران . که بر رفتار و احساس فرد اثر می گذارد . ارزش و احترامی که دیگران برای فرد قائل می شوند ، سبب بالا رفتن این بعد می شود . (آیا کودکان دیگر او را دوست دارند ؟ آیا او را در فعالیت هایشان شرکت می دهند ؟ و ...)
2. بعد تحصیلی : ارزشیابی فرد در مورد وضعیت تحصیلی خود به عنوان یک دانش آموز و دانشجو . ارزیابی اطرافیان از وضعیت تحصیلی دانش آموز عزت نفس تحصیلی را پدید می آورد .
3. بعد خانوادگی : عقاید فرد در مورد جایگاه خودش در خانواده را شامل می شود . اگر فرد از احترام و محبت در خانواده برخوردار باشد عزت نفس خانوادگی بالا می رود .
4. بعد جسمانی : شامل ارزیابی فرد از وضعیت جسمانی و ویژگی های ظاهری خودش است . دختران بیشتر به خصوصیات بدنی و پسران بیشتر به قدرت جسمانی اهمیت می دهند .
5. عزت نفس کلی : ارزیابی کلی فرد از وضعیت خودش . مثال : من آدم خوبی یا بدی هستم

اهمیت عزت نفس

اهمیت عزت نفس را می توان در موارد زیر به طور خلاصه بیان کرد :

1. عامل مرکزی و اساسی سازگاری فردی و اجتماعی است .
2. با شادکامی و کارکرد مفید فرد رابطه دارد .
3. فرد را در مقابله با مشکلات کمک می کند .
4. تا حدودی بعضی مسائل و مشکلات دوران کودکی را جبران می کند .
5. با پیشرفت تحصیلی رابطه دارد .
6. منجر به رشد اجتماعی می شود .
7. از رفتار های مخرب جلوگیری می کند .

8. با منبع کنترل رابطه دارد .

افراد بر اساس منبع کنترل به دو گروه تقسیم می شوند :

الف – کسانی که منبع کنترل بیرونی دارند . در نتیجه :

- بین رفتار خود و رویداد ها رابطه ای را در نظر نمی گیرند .
- به بخت و اقبال و تصادف معتقدند .
- دیگران را مسئول رفتار خود می دانند .
- احساس بی ارزشی و بی ارادگی می کنند .

ب – کسانی که منبع کنترل درونی دارند و در نتیجه :

- رویدادهای مثبت زندگی را نتیجه ی طرحریزی و تلاش خود می دانند .
- مسئولیت رفتار خود را می پذیرند .
- بر رویداهای زندگی احساس کنترل می کنند .
- احساس ارزشمندی بالایی دارند .

9. با افسردگی و همچنین خلاقیت رابطه دارد .

روش های تغییر و افزایش عزت نفس

الگویی که روش های افزایش میزان عزت نفس از آن منتج شده اس ، الگویی یاد گیری اجتماعی نام دارد . برای کاربردی شدن و استفاده ی هر چه بیشتر از این الگو آن را به الگو های رفتاری ، شناختی ، بیولوژیکی (زیستی) و عاطفی دسته بندی کرده اند .

نمونه هایی از روش های رفتاری : افزایش مهارت های اجتماعی نظیر گوش دادن ، خوب صحبت کردن در مورد خود و دیگران ، ابراز وجود ، شوخ طبعی ، خونسرد برخورد کردن با موقعیت ها .
در زمینه ی برقراری رابطه ی حسنه با دیگران به نکات زیر توجه کنید :

- 1- گفتگوهای کوتاه را دست کم نگیرید .
- 2- مهارت گوش دادن فعال را در خود تقویت کنید .
- 3- مثبت باشید . بحث های طولانی نکنید .
- 4- از لطیفه و شوخی استفاده کنید .
- 5- به علانم غیر کلامی توجه کنید . یعنی – پیام خود را با لحن مناسبی ارائه کنید . - لبخند بزنید . از ارتباط چشمی استفاده کنید .
- 6- از سوالات مناسب استفاده کنید .
- 7- از خود فاش سازی به موقع استفاده کنید .
- 8- به موقع از دیگران تعریف کنید . یعنی :
  - آرامش داشته باشید .
  - مکان و زمان درست را انتخاب کنید .
  - ارتباط چشمی برقرار کنید .
  - دقیق باشید .

- بیش از حد ستایش نکنید .
  - خودتان را تحقیر نکنید .
  - دیگران را تحقیر نکنید .
- 9- وقتی که از شما تعریف می شود ، برخورد مناسبی داشته باشید . یعنی :
- لبخند بزنید .
  - تماس چشمی خود را حفظ کنید .
  - گوش بدهید .
  - تعریف و تمجید را نادیده نگیرید .
  - تعریف و تمجید را با يك تعريف از طرف مقابل خنثی نکنید .
  - توضیح بخواهید .
  - با اعتماد و اطمینان تشکر کنید .
- 10 - وقتی که درخواستی از دیگران دارید :
- در مورد حقوق و ارزش های خود از قبل فکر کنید .
  - مثبت باشید .
  - از جملات خوب استفاده کنید .
  - مختصر و مفید عمل کنید .
  - پشتکار داشته باشید .
  - مؤدب باشید .
- 11 - از انتقاد ، سرزنش ، نصیحت زیاد ، مقایسه ، امر و نهی و جر و بحث بپرهیزید .

روش های شناختی/افزایش عزت نفس :

از نظر شناختی آن چه عزت نفس را بالا می برد عبارتند از : داشتن مهارت حل مسئله (آموزش مراحل حل مسئله (چون یکی از یافته های اصلی روان شناسی شناختی این است که انسان ها فاصله ی بین خودپنداره ی ایده ال و خودپنداره ی ادراک شده را می توانند به عنوان مساله ای که باید حل شود در نظر بگیرند و راه حل ها و چاره هایی برای آن ببینند. با استفاده از این روش می توان مشخص کرد که چه رفتارهایی آموخته شوند و چگونه می توان آن ها را در خودپنداره به گونه ای مناسب جا داد . فعالیت شناختی ی حل مساله به کودک این امکان را می دهد که از طریق فعالیت های شناختی ، دیگر مسائلی را شناسایی کند . علاوه بر داشتن مهارت حل مساله ، پرهیز از خطاهای شناختی زیر نیز عزت نفس را افزایش می دهد :

- تفکر دو قطبی (همه یا هیچ) : با مسائل مطلق برخورد کردن و همه چیز را سفید یا سیاه دیدن .
- تعمیم مبالغه آمیز : هر حادثه ی منفی و از جمله شکست در يك ماجرای عشقی یا يك ناکامی شغلی را شکستی تمام عیار و تمام نشدنی تلقی کردن و آن را با کلماتی چون « هرگز » و « همیشه » توصیف نمودن .
- فیلتر یا صافی ذهنی : به جنبه های منفی اندیشیدن و از کنار جنبه های مثبت بی تفاوت گذشتن .

- نتیجه گیری شتابزده شامل : الف – ذهن خوانی : بی دلیل واکنش دیگران را منفی پنداشتن .
  - ب – پیش گویی : بی دلیل پیش بینی بد کردن .
  - درشت نمایی (اغراق) : از یک سو در باره ی اهمیت مسائل و شدت اشتباهات خود مبالغه کردن و از سوی دیگر ، اهمیت جنبه های مثبت زندگی را کمتر از آنچه هست برآورد کردن .
  - عبارت های باید دار : با کلمات « باید » و « نباید » از خود یا دیگران انتقاد کردن .
  - استدلال احساسی : با توجه به احساس خود نتیجه گرفتن . « احساس می کنم که کودن هستم ، پس حتما کودن هستم »
  - برچسب زدن : خطاها را به حساب شخصیت خود گذاشتن . به جای اینکه بگوییم : « اشتباه کردم » ، می گوییم : « اشتباه کار هستم ، بازنده ام ، کودن هستم » .
  - شخصی سازی و سرزنش خود : گناهان را به گردن گرفتن و خود را به خاطر کاری که مقصر آن نبوده اید ، سرزنش کردن .
  - بی توجهی به امور مثبت : اصرار در بی ارزش دانستن موفقیت های خود .
- این خطاهای شناختی بر چگونگی احساسات بعدی ما در مورد خودمان تأثیر می گذارند و در نتیجه بر کیفیت رفتار ما مؤثر واقع می شوند . به عبارت دیگر ، چگونه فکر کردن ، بر چگونه عمل کردن تأثیر می گذارد .